

Antroposeeni näyttämönä

Ilmari Huhtala & Veera Tervo

Ai on tämä näkymä sinusta kaunis?

Kiitos kiitos!

On kaunis antroposeenin aikakauden aamu. Kuumatkaltaan kotiutunut karhukainen¹ katselee antroposeenin ihmistä, näyttämöllään tohottavaa antroposta, ja hymähtää. (Kosola 2021.)

Antroposeenin näyttämöllä astumme koululuokkaan, jonka oppilaina ovat Valkopärskäjuuri, Jäähai ja Meri, Sorjapetokärpänen sekä Topaasi.

Pienen ihmisen, suuren kukan kokoinen Valkopärskäjuuri juurtuu kouluun kukintansa loppuvaiheessa. Antropelle, ja ihmiselle ylipäättään, Valkopärskäjuuri on haastava: ihastuttava, korkea ja myrkyllinen. Luokkalaisiaan Valkopärskäjuuri kuitenkin varauksettomasti ilahduttaa liukuvärjätyllä, pitkulaisella kukallaan. Vihreän ja keltaisen sekoitus taittuu terälehdien reunoilta kohti valkoista. Aamukasteisena Valkopärskäjuuri venyttää kohti aurinkoa, vilvoittelee lähteikössä ja tervehtii nopeatahtista Sorjapetokärpästä. Sorjapetokärpänen on harvalukuinen ja harvoin tavattu osittain siksi, että sen elinpiiriä kavennetaan jatkuvasti. Siksi Sorjapetokärpästä tekeekin mieli auttaa ja suojella, joskin oppilaana se on jäänyt opettajalle etäiseksi. Sorjapetokärpänen pysähtyy aurinkoon, istumapaikkanaan vanha puunrunko.

Jäähai ja Meri ovat erottamaton kaksikko, joka kantaa mielessään tuhansia tarinoita hurjista vaahtopäistä. Aisapari ei jää tarinoilleen toiseksi, sillä Antropelle, ihmiselle, Meri on ollut pelottava ja Jäähai tuntematon: sen liikkeitä ihminen on vasta alkanut hahmottaa. Jäähain liha on myrkyllistä ja sen sokeita silmiä asustavat madot. Meren pohjoisilla ulapoilla on Jäähain koti, jonka hyisissä vesissä on sen ollut hyvä. Hiukan kauempaa nämä kaksi katsovat opetusta riippumattomina muista kuin toisistaan.

1 Ihmiset lähettivät karhukaisia Kuuhun niiden ”vihamielisiä olosuhteita” kestävien ominaisuuksien vuoksi: ”Karhukaiset ovat maapallon sitkeimpiä eläimiä. Ne kestävät hirvittäviä määriä radioaktiivista säteilyä, äärimmäistä kylmyyttä ja polttavaa kuumuutta.” (ks. Kettunen 2019.)

Onko oppilas jalo tai epäjalo – vain ihminen suostuu pohtimaan tällaisia kysymyksiä ja vastaamaan niihin. Oppilaana Topaasi saakin ehkä muita herkemmin osakseen arvottamista, arvostusta ja arviointeja – täydellisimmillään läpinäkyvä; sameana suorastaan epäjalo. Topaasin kovuudelle on määritelty arvo (8/10²) ja Topaasi voikin vaikuttaa viileältä ja pois-
saolevalta. Nämä ominaisuudet ovat ulkoapäin annettuja, keksittyjä arvoja, ihmisen sanoja. Topaasi itsessään on vain olemassa, maankuoressa muodostuneena mineraalina, valoa heijastavana ja lohkeilevana.

Nyt näyttämölle astelee Antrope: Mitä te haluatte tietää?

*Antrope: Sana olen. Opetan ma, mitä luovat Luojat, Armottaret antanevat tuulen, tyynen tuojat. Tuli olen. Tuijotan. Ma palan, hehkun, palvon. Siksi monta vaivan yötä istun, itken, valvon.*³

Antrope katselee ympärilleen ja huomaa, että oppilasjoukko seuraa opetusta vain puolikorvallaan. Jäähai ja Meri keinuvat aalloilla muissa maailmoissa, Sorjapetokärpänen liihottelee sivummalla, Topaasi loistaa vastakkaiseen suuntaan luokkaa ja Valkopärskäjuuri vaikuttaa nuukahtaneen mättäälle.

Antrope katsoo oppilaitaan hämmentyneenä ja kokeilee siirtymää kaunokielisestä opetuspuheesta asiakeskeiseen opetukseen. Antrope selvittää kurkkuaan ja aloittaa luennoinnin: Antroposeeni voidaan määritellä esimerkiksi luonnon, ihmisen, politiikan ja historian välisten suhteiden summaksi. Uusi aikakausi on viesti siitä, että ihminen on jättänyt pysyviä jälkiä maailmaan. Valitettavasti kaikki niistä eivät ole ollenkaan kauniita. Yhtenä esimerkkinä on ilmastonmuutos.

Oppilaat näyttävät levottomilta. Mitä Antrope sanoo, ei ole heille riittävästi.⁴

Antropea kummastuttaa joukon välinpitämättömyys hänen hartaasti valmisteltua tuntiaan kohtaan: Mutta minä näen maailman erityisenä, näkökulmani on erityinen.⁵

Oppilaat näyttävät maleksivan. Sorjapetokärpänen näyttää jumiutuneen paikoilleen, Valkopärskäjuuri näyttää nuokkuvan, Meri näyttää seisovan ja Jäähain katse näyttää lasittuneen, Topaasi näyttää hapertuneen.

Jos Antropelta kysytään, kaikki näyttää epäselvältä. Antropelle oppilaiden liike on vierasta, joskin hän huomaa siinä tapahtuvan jotain.

Liike on vinhaa odotusta ja tarvetta tulla nähdyksi.

Antrope hämmentyy, hän ei ymmärrä. Hän tarttuu hätäpäissään opettajan oppaaseen. Opuksesta ei kuitenkaan löydy apua tällaisten tilanteiden varalle. Antrope miettii kuumeisesti,

2 Mohsin kovuusasteikon jalokiven on oltava kovuudeltaan vähintään 7/10. (Turunen 2018.)

3 Katkelma Eino Leinin runosta *Opettaja*, 1924.

4 Tarkoitamme sitä, että antroposeenia kuvaavat kehityskulut eivät kohdistu eri lajeihin tasavertaisesti vaan ihmisellä on enemmän mahdollisuuksia ja vaikutusvaltaa toimia antroposeenin maailmassa kuin usealla muulla lajilla. (Ks. esim. Malone 2020.)

5 Ihmiselle ihmisen näkökulma on erityinen. (Ks. esim. Rovelli 2018.)

mikä on vialla. ”Mitä nyt tapahtuu, mitä te haluatte? Tahdotteko tulla itse tänne eteen kokeilemaan olla opettaja?”. Antrope parahtaa. Sorjapetokärpänen pöristää siipiään ja vilahtaa opettajanpöydän taakse ennen kuin Antrope huomaakaan. Opettajanpöydän takana, kaiken keskellä, jäpittävät nyt Antropos ja Sorjapetokärpänen.

Sorjapetokärpänen nauraapöristää: ”Tästä keskeltä kaikki näyttää erilaiselta – mutta sinulehan tämä taitaa olla tuttu näky.” Antrope ei voi enää olla näkemättä oppilaita.

Antrope yrittää säilyttää asemansa ja korottaa ääntään:

*Sä pidä säännöt koululain, ja niskas nöyränä, käy meidän vanavettä vain ja selkäs köyrennä. Ja opettajas olkohon sun korkein katsojas, sä ollos aina innoton ja oiva oppilas!*⁶

Olet yhä keskiössä, huomaatko? Meri kysyy humisten.

Antrope on aivan hiljaa, katsoo vellovaa Merta. Hän nostaa katseensa horisonttiin. Hän odottaa. Hän odottaa hiljaisuutta, työrauhaa, keskittymistä. Hän odottaa, mitä ihminen nyt kulloinkin sattuu odottamaan.

Kun Antrope odottaa, hän kadottaa totutun, normatiivisen muodon tajun: oppilaat eivät näytä enää oppilailta. Oppilaat näyttävät tutulta. (Salminen & Vadén 2018, 145–146.) Antrope miettii mielessään: Mitä minä odotan, miltä oma odotukseni näyttää? Onko minun odotukseni oppilailteni vierasta? Entä onko oppilaitteni odotus minulle vierasta? Oikeastaan haluaisin yrittää ymmärtää, mitä oppilaani näkevät. Mutta miten voisin ymmärtää jotain sellaista, mikä on minulle väistämättä vierasta? Kun Sorjapetokärpänen tuli opettajanpöytäni taakse, hän näki osan siitä, mitä minä näen. Se tapahtui noin vain. Väistämätön vieraus näyttääkin olevan ylitettävissä.⁷

Antrope päätyy kysymään itseltään: Onko meissä jotain samaa?

Jäähai ui opettajaa liki ja pyörähtää, samassa Topaasi väläyttää kauniin hehkunsa Antropen kasvojen poikki. Sorjapetokärpänen lennähtää Valkopärskājuuren komean lehden hienokarvaisen huomaan.

Suokaa anteeksi, ehkä tämä onkin vain typerä kysymys, mutta siltä minusta usein tuntuu luonnontieteen alalla. Antrope kysyy nyt ääneen: Onko meissä jotain samaa?

Oppilaat hengähtävät.

Oppilaiden odotus sulaa Antropen kysymykseen: Miten?

Oppilaat läiskivät, kasvavat, loistavat, aaltoilevat, räpyttelevät, kimmeltävät! Topaasi näyttää äkkiä kirkkaammalta kuin ikinä ennen, Jäähai ei määriyty myrkyllisyytensä ja matosil-

6 Katkelma Eino Leinin runosta *Opettajan neuvo*, 1893.

7 Jonkin odottamisella ja tulkitsemisella viittaamme Gadamerin odotushorisontin käsitteeseen (Gadamer 1982).

mäisyytensä kautta eikä Sorjapetokärpäsen vauhti ole sen oman järjestyksen ulkopuolista (totutun järjestyksen vain).

Antropen katseessa huokuu jokin uusi, hänen näkökenttensä laaaaajeeeneeeeee.

Antrope kiertyy kohti epätietoisuuden kehää, hän etäänny odotushorisontistaan⁸ ja kurkot-
taa kohti samanmuotoista, mutta vierasta...

Meri pärskähtää, Topaasi kimmeltää sen pohjassa. Sorjapetokärpänen kiittää pöristen kohti
Valkopärskäjuurta. Jäähai avaa kitaansa eikä yritä haukata ketään.

...Antrope siristää silmiään, hän ei näe tarkasti...

Valkopärskäjuuri kohottautuu myrkyllisenä ja hyväntahtoisena kohti Antropea. Topaasi
nousee Meren sisäisen ajatuksenpyörteen mukana pintaan ja heijastaa valoa suoraan Antro-
pen silmiin.

...Antrope irrottaa otteensa ja putoaa odotushorisontistaan. Hetken ajan hän näkee saman
muodon uudessa valossa: erilainen, samanmuotoinen?

Antrope hieraisee silmiään. Hänellä tulee olla silmät selässään kuten hyvällä opettajalla
onkin. Nyt silmät ovat kääntyneet selässä aivan uudenlaiseen suuntaan ja tuijottavat jonne-
kin Antropen sisäisessä maailmassa, itsessä. Ja ironista kyllä, siellä itsensä sopukoissa on
kuin peili, joka heijastaa katsomaan ulos itsestään: muita, oppilaita! Antropen silmissä vili-
see, kuinka Meri ajelehtii maankuoren päällä. Ja kuinka Jäähai uiskentelee sen syvissä
vesissä. Ja kuinka Sorjapetokärpänen kurkottaa varovasti kohti valoa vuosien hiljaiselon
jälkeen. Ja kuinka Valkopärskäjuuri herää aamukasteessa tuntemattomassa metsänkulmas-
sa. Ja kuinka Topaasi välkehtii vielä ihmisen löytämättömissä.

Valkopärskäjuuri, Topaasi, Meri ja Jäähai ja Sorjapetokärpänen paistattelevat Antropen kat-
seessa kuin kirkaassa päivässä. Kirkas päivä heittää muodot uuteen asentoon ja äkkiä
näkyvä on ääri viivoja pullollaan.

Ääri viivat sotkeutuvat toisiinsa, menevät limittäin ja lomittain, koukkaavat jalan alta ja
kipuavat ylös alas, sukeltavat pinnan alle ja väpättävät ilmassa. Antrope huomaa omien
ääri viivojensa venyvän. Ne lähestyvät oppilaiden ääri viivoja. Ja Valkopärskäjuuren, Topaa-
sin, Jäähain, Meren ja Sorjapetokärpäsen ääri viivat lähestyvät häntä.

Kuuluu molskahdus, kun ääri viivat solahtavat toistensa lomaan. Erilainen, samanmuotoi-
nen?

Seisomme Antroposeenin näyttämöllä. Astumme sivuun.

—

8 Tässä novellissa ymmärrämme Gadamerin (1982) odotushorisontin ennakoivaksi toisen
vastaanottamiseksi, kuten kuuntelemiseksi. Parhaimmillaan tästä voi koitua dialoginen toisen
kohtaamisen prosessi.

Ai on tämä näkymä sinusta kaunis?

Kiitos kiitos!

Elämä on yhteen kysymykseen vastaamista

Se on maa, siis se kysymys.

ja minä

parhaani mukaan vastaan

MAA.

(Niillas Holmberg, 2019.)

Kirjallisuus

- Arbon, Veronica 2008. Arlathirnda Ngurkarnda Ityirnda: Being-knowing-doing: Decolonising Indigenous Tertiary Education. *The Australian Journal of Indigenous Education* 38 (1), 117–119. Teneriffa: Post Pressed.
- Braidotti, Rosi 2019. A Theoretical Framework for the Critical Posthumanities. *Theory, Culture & Society* 36 (6), 31–61. <https://doi.org/10.1177/0263276418771486>
- Chwałczyk, Franciszek 2020. Around the Anthropocene in Eighty Names – Considering the Urbanocene Proposition. *Sustainability* 12 (11). <https://doi.org/10.3390/su12114458>
- Common Worlds Research Collective 2020. *Learning to Become With the World: Education for future survival.* [www-lähde]. < <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374032> > (Luettu 19.3.2021).
- Haraway, Donna, Ishikawa, Noboru, Gilbert, Scott, Olwig, Kenneth, Tsing, Anna & Bubandt, Nils 2016. Anthropologists Are Talking – About the Anthropocene. *Ethnos* 81 (3), 535–564. <https://doi.org/10.1080/00141844.2015.1105838>
- Holmberg, Niilas 2019. *Jalkapohja*. Helsinki: Gummerus.
- Gadamer, Hans-Georg 1982. *Truth and Method*. (engl. Barden, G. & Cumming, J.). Toinen painos. New York: Vintage Books.
- Kettunen, Niko 2019. Kuussa on nyt tavallaan elämää: israelilaiset rysäyttivät sinne tuhansia sitkeitä karhukaisia. *Helsingin Sanomat* [www-lähde]. < <https://www.hs.fi/tiede/art-2000006197624.html> > (Luettu 22.9.2021).
- Kosola, Susinukke 2021. *Turkoosi vyöhyke. Tutkielma yksinäisyyden väriopista*. Turku: Sammakko.
- Malone, Karen 2020. Children in the Anthropocene: How Are They Implicated? Teoksessa Malone, Karen (toim.), *Research Handbook on Childhoodnature: Assemblages of Childhood and Nature Research*. Lontoo: Palgrave Mcmillan, 507–533. https://doi.org/10.1007/978-3-319-67286-1_36
- Mussolini, Harvey 1988. The Dreaming. Teoksessa Bradley, John (toim.), *Yanyuwa Country: The Yanyuwa People of Borrololoola Tell the History of Their Land*. Richmond: Greenhouse Publications, xi-xii.
- Nxumalo, Fikile 2020. Situating Indigenous and Black Childhoods in the Anthropocene. Teoksessa Cutter-Mackenzie-Knowles, Amy, Malone, Karen, Barratt Hacking,

- Elisabeth. (toim.), *Research Handbook on Childhood nature*. Springer International Handbooks of Education. https://doi.org/10.1007/978-3-319-51949-4_37-2
- Peat, F. David 2005. Sacred Mathematics. Teoksessa Peat, F. David (toim.), *Blackfoot Physics: A Journey Into the Native American Universe*. Boston: Weiser Books, 153–177.
- Pelttari, Mikko 2017. ”Kysymyksiä tulevaisuuden geologeilta”. Blogikirjoitus, *Paatos* [www-lähde]. < <http://www.paatos.fi/2017/12/28/kysymyksiä-tulevaisuuden-geologeilta/> > (Luettu: 17.02.2020).
- Rovelli, Carlo 2018. *Ajan luonne*. Tallinna: Printon Trükikoda.
- Salminen, Antti & Vadén, Tere 2018. *Elo ja anergia*. Tampere: niin & näin.
- Sterling, Colin 2020. Critical Heritage and the Posthumanities: Problems and Prospects. *International Journal of Heritage Studies* 26 (11), 1029–1046. <https://doi.org/10.1080/13527258.2020.1715464>
- Todd, Zoe 2016. An Indigenous Feminist’s Take on the Ontological Turn: ”ontology” Is Just Another Word for Colonialism. *Journal of Historical Sociology* 29 (1), 4–22. <https://doi.org/10.1111/johs.12124>
- Torres, Pat Mamanyjun 2006. Nila Ngany – Possessing/Belonging to Knowledge: Indigenous Knowledge Systems in Yawuru Aboriginal Australia. Teoksessa Kunnie, Julian & Godukka, Nomalungelo (toim.), *Indigenous Peoples’ Wisdom and Power*. New York: Routledge.
- Tur, Ngitji Ngitji & Tur, Simon 2006. Conversation: Wapar munu Mantaku Nintiringanyi-Learning about the Dreaming and Land. Teoksessa Worby, Gus & Rigney, Lester-Irabinna (toim.), *Sharing Spaces: Indigenous and Non-Indigenous Responses to Story, Country and Rights*. Perth: API NETWORK, 160–170.
- Turunen, Mikko 2018. ”Johdatus jalokiviin”. Blogikirjoitus, *Geologia.fi* [www-lähde]. < <https://www.geologia.fi/2018/06/25/johdatus-jalokiviin/> > (Luettu 27.3.2022).

KM Ilmari Huhtala työskentelee peruskoulun luokanopettajana.

KM Veera Tervo on väitöskirjatutkijana Helsingin yliopistossa kasvatustieteellisessä tiedekunnassa.